

Kromě brazilské portugalštiny si budete moci poslechnout (již ve 22. lekci, ale zejména v lekci 29.) i výslovnost portugalštiny charakteristické pro Angolu (nepřízvučné samohlásky jsou v ní méně redukovány). I v dalších zemích, v nichž je portugalština oficiálním jazykem nebo jazykem komunikace, se totiž určitými rysy odlišuje od portugalštiny evropské.

30 základních lekcí je rozděleno na bloky po šesti, přičemž každá šestá lecke je doplněna sérií opakovacích cvičení. Předchází jim úvodní lecke, určená k osvojení si pevných základů výslovnosti a pravopisu jednotlivých samohlásek a souhlásek.

Struktura 1. – 30. lekce je přibližně stejná: jeden nebo dva úvodní texty (často dialogického charakteru), slovníček, mnohdy ještě kratší doplňkový text a/nebo doplňkový slovníček. Následuje výklad obtížných fonetických jevů a gramatická část, zakončená přehledem předložek a předložkových vazeb a vybranými frázemi, spojeními a idiomy, které jsou doporučeny k zapamatování. Každá lecke má nejméně deset cvičení a někdy ještě krátký překlad z portugalštiny do češtiny, vztahující se k historii Portugalska, k reáliím nebo doplňující některé konverzační téma. V malé antologii připojené k učebnici naleznete další doplňkové texty s užitečnými a zajímavými tématy, která již nebylo možno zařadit do lekcí (fotbal, počítač, ekonomie, politika), či jiné, které opět obohatí vaše znalosti reálií zemí portugalského jazyka nebo vám alespoň přinesou radost z četby. Součástí učebnice je sešit obsahující klíč k cvičením, portugalsko-český slovník, který shrnuje především slovní zásobu textů učebnice (s výjimkou doplňkových slovníčků), a též slovník česko-portugalský, v němž byla tato slovní zásoba zredukována o některá slova pasivní slovní zásoby. Ta byla naopak nahrazena řadou dalších užitečných slov každodenního použití, která již nenašla v textech učebnice uplatnění.

V nahrávce si můžete ještě dvakrát poslechnout typickou portugalskou melancholickou píseň zvanou *fado*, píseň v podání známé africké zpěvačky Cesárie Évory a ukázky brazilské samby. Věříme, že oceníte rovněž výtvarnou stránku, která je koncipována jako nedílná součást učebnice. Autorem ilustrací je mladý portugalský výtvarník.

Mluvnický rejstřík, podávající přehled všech probraných gramatických jevů, vám umožní vracet se k některým z nich podle potřeby. Za ním najdete ještě přehled konverzačních témat a témat reálií všech zemí portugalského jazyka, které se vám učebnice snaží přiblížit.

Věříme, že vám naše učebnice nejen poskytne potřebný studijní materiál, ale že vám bude přinášet uspokojení i sám proces učení.

Autorka

■ ÚVODNÍ LEKCE

VÝSLOVNOST A PRAVOPIS PORTUGALSKÝCH SAMOHLÁSEK A SOUHLÁSEK ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Portugalština patří do skupiny románských jazyků. Má tedy některé příbuzné rysy zejména se španělštinou, s francouzštinou a s dalšími jazyky této skupiny.

Obtížnější než osvojit si základní gramatická pravidla bude pro vás zpočátku osvojit si výslovnost a porozumět roditelům mluvčím. Nesnadnou výslovnost evropské portugalštiny způsobuje zejména silná redukce nepřízvučných samohlásek (v rychlé mluvě pak netrénovaný sluch zachycuje jen těžko rozpoznatelné shluky souhlásek). Proto bude věnována mimořádná pozornost nácviku výslovnosti a poslechovým cvičením.

Doporučujeme vám, abyste se nejprve důkladně obeznámili s výslovností jednotlivých samohlásek a souhlásek a procvičili ji na samostatných slovech. Poté bude však důraz kladen na nácvik výslovnosti a poslechu větších mluvních celků, neboť v nich dochází ke změnám ve výslovnosti jednotlivých hlásek. Teoretické zvládnutí a poté nácvik poslechu má zásadní důležitost pro porozumění roditelům mluvčím. Proto budou první texty lekcí nahrány nejprve v pomalém a pak normálním mluvním tempu.

Výslovnost a pravopis budou dále postupně vykládány v pokročilejších lekcích. Pravidla výslovnosti budou vyložena ve zjednodušené podobě odpovídající osvojení si portugalského jazyka pro praktické potřeby.

DÉLKA A PŘÍZVUK PORTUGALSKÝCH SAMOHLÁSEK ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

V portugalštině se nerozlišují dlouhé a krátké samohlásky, ale přízvučné samohlásky jsou poněkud delší než nepřízvučné.

Přízvučnost v portugalštině nemá stálé postavení jako např. v češtině. Pravidla o jeho postavení viz L 11 a 12.

Přízvuchné samohlásky jsou vytištěny tučně, včetně slov, u nichž je přízvuk graficky vyznačen.

PORTUGALSKÉ SAMOHLÁSKY ■ ■ ■ ■ ■

Portugalský samohláskový systém je bohatší než český. Zahrnuje **samohlásky ústní** (orální) a **nosové** (nazální), **dvojhásky ústní** a **nosové** a **trojhásky ústní** i **nosové**. V této úvodní lekci se zaměříme pouze na ústní samohlásky.

! Při výslovnosti portugalských samohlásek je rozhodující, zda se nacházejí ve **slabice přízvuchné**, nebo **nepřízvuchné**. Výslovnost samohlásek *a*, *e*, *o* je v každém z těchto postavení výrazně odlišná.

Samohlásky ústní: A, E, I, O, U

A: ● V postavení **přízvuchném** se vyslovuje přibližně stejně jako české krátké *a*.

● V postavení **nepřízvuchném** (a slabice přízvuchné před *m*, *n*) se vyslovuje **redukované**. Této výslovnosti docílíte nastavením mluvidel jako při vyslovení *e*, ale vyslovíte krátké *a*. Tato redukováná výslovnost bude označována ve fonetickém přepisu [ḁ].

Ana [ḁna], fava [fḁva], batata [bḁtata]

E: ● V postavení **přízvuchném** rozlišujeme výslovnost **otevřeného** *e* (ve fonetickém přepisu [e]) a **zavřeného** *e* (ve fonetickém přepisu [ɛ]).

Otevřená *e* se vyslovuje přibližně jako české *e*, ústa jsou však poněkud více otevřena směrem k výslovnosti *a*.

pé [pe], ela [ela], vela [vela], fé [fe]

Při vyslovování **zavřeného** *e* jsou rty roztaženy (jako při úsměvu) a mluvidla nastavena blíže k výslovnosti *i*.

pera [pɛra], ter [tɛr], ver [vɛr]

Otevřenost či zavřenost, tj. **kvalita samohlásky**, je dána tím, z jaké latinské hlásky vznikla. Kvalita je důležitou vlastností portugalských samohlásek a zcela přirozeným jevem ve výslovnosti rodilých mluvčích. V některých případech je jediným rozlišujícím prvkem jinak stejně znějících slov. Proto přesto, že jde o poměrně obtížně zvládnutelný jev, k němu bude důsledně přihlášeno.

● V postavení **nepřízvuchném**, zejména na konci slova, se *e* vyslovuje **redukované** (ve fonetickém přepisu bude označováno [ə]). V pomalejším mluvním tempu a na konci slova se redukováné *e* vyslovuje jako „neurčitý“ zvuk, označovaný ve fonetice anglickým slovem *glide*. Odpovídá též francouzskému tzv. *něnému* *e*. Jeho výslovnosti dosáhnete, když předchozí souhlásku vyslovíte tak, jak byste ji vyslovili samostatně.

! Častou chybou českých mluvčích je, že redukováné *e* **na konci jednotlivých slov** zcela anuluje, čímž slovo kráčí o jednu slabiku a mizí zněllost předchozí znělé souhlásky.

ele [ɛlə], de [dɛ], vale [valə], te [tɛ], me [mɛ], bate [batə], fale [falə]

Pozor tedy také zejména na výslovnost redukováného [ə] po znělé souhlásce:

parede [paɾɛdə], pede [pedə], cabe [kabə], sabe [sabə]

V rychlém mluvním tempu uprostřed slova nebo při navazování jednotlivých slov toto nepřízvuchné redukováné [ə] však zcela mizí (tento jev bude procvičen později).

I: Vyslovuje se jako české *i*. Na rozdíl od češtiny se slabiky **di**, **ti**, **ni** vyslovují v evropské portugalštině tvrdě: [dy], [ty], [ny].

Pozn.: *Y* se vyskytuje pouze v cizích slovech.

O: ● V **přízvuchném** postavení musíme rozlišovat, podobně jako v případě *e*, **o** **otevřené** (ve fonetickém přepisu bude označováno [o]) a **o** **zavřené** [ɔ]. **O** **otevřené** vyslovíte větším otevřením úst (směrem k výslovnosti *a*) než při vyslovování *o* českého.

pó [po], bota [bota], só [so]

Při vyslovování **o** **zavřeného** nastavíme mluvidla spíše jako u českého *u*, se silným zaokrouhlením rtů, ústa však zůstanou poněkud pootevřena.

pôr [pɔr], cor [kɔr]

● V **nepřízvuchné** slabice se vyslovuje **redukované**, nejčastěji, zejména na konci slova, jako *u*. Na výjimky upozorníme později.

ovo [ɔvu], lobo [lɔbu], porto [pɔrtu]

U: Vyslovuje se jako české *u*.

urubu [urubu], Nuno [nunu]

SAMOHLÁSKOVÁ ZNAMÉNKA

- Znaménko totožné s českou čárkou se nazývá **ostré** (*acento agudo*). Označuje **přízvučnost** a v případě *e, o* rovněž **otevřenost** samohlásky.
- Tzv. znaménko **složené** (*acento circunflexo*) označuje **přízvučnost** a současně **zavřenost** samohlásky.
- Znaménko **tupé** (*acento grave*) se používá u samohlásky *a*. Označuje její **otevřenost**.

Pozn.: Příslušným znaménkem se vždy označují také přízvučné samohlásky v jednoslabičných slovech (odlišují se tak od stejně se píšících slov nepřízvučných).
Např: předložka **por** [pur] × sloveso **pôr** [pôr]

PORTUGALSKÉ SOUHLÁSKY

Výslovnost souhlásek **b, f, m, n, p, t, v** je portugalštině v podstatě stejná jako v češtině. Lze k nim přiřadit i souhlásku **d**, i když tu tvoří portugalský mluvčí poněkud odlišně, jak uslyšíte v nahrávce.

pede [pedə], **sede** [sedə]

Ostatní souhlásky

C: • Nevyslovuje se nikdy jako české *c*. Před samohláskami *e, i* se vyslovuje jako [s], v ostatních případech jako [k]:

cidade [sidadə], **céu** [seu], **cinema** [sinəmə], **cebola** [səbɔlə],
caro [karu], **vaca** [vakə], **cor** [kɔr], **coca-cola** [kokəkɔlə], **café** [kəfɛ],
cravo [kravu], **cru** [kru]

- V portugalštině existuje rovněž **ç** vyslovované **vždy** jako [s]:
caça [kasə], **aço** [asu], **paço** [pasu], **braço** [brasu]

Pozn.: Hlávka [ch] v portugalské výslovnosti neexistuje. Spřežka **C + H**, zařazená v portugalském slovníku pod písmenem *c*, se vyslovuje vždy [š]:
chuva [šuva], **chá** [ša], **chávena** [šavəna], **chocolate** [šukulatə]

- G:** • Vyslovuje se [g] před *a, o, u* a před souhláskami:
gama [gama], **goma** [goma], **grama** [grama], **gula** [gula]

Pozn.: Skupiny **gue, gui** se převážně vyslovují jako [ge], [gi].

Guiné [gine]

O jiné výslovnosti **gue, gui** a o výslovnosti **gua, guo** bude pojednáno u dvojhásek.

- Před *e, i* se **g** vyslovuje [ž]:

Genebra [žənebrə], **gelo** [žɛlu], **giro** [žiru]

H: V portugalštině se **nikdy** nevyslovuje:

hora [ora], **humano** [umanu], **há** [a]

J: Vyslovuje se **vždy** [ž]:

júri [žuri], **já** [ža], **janela** [žanelə], **Jorge** [žoržə], **José** [žuze], **hoje** [ožə], **javali** [žavali]

L: • Vyslovuje se často jako v češtině. Koncové *a* před jinou souhláskou se však vyslovuje jako **tvrdé** (přibližně jako valašské) [l]:

mel [meł], **Portugal** [purtugal], **solto** [sołtu]

- Dále existuje v portugalštině spřežka **LH**, která se vyslovuje jako **měkké** (například ruské) [lʲ]:

molho [mɔlʲu], **alho** [alʲu], **malha** [malʲa]

NH: Spřežka vyslovující se jako české [ň]:

vinho [viňu], **sonho** [soňu]

Q: Vyskytuje se pouze ve spojení s *u*. Skupiny **que, qui** se nejčastěji vyslovují jako [ke], [ki]:

quebra [kebrə], **conhaque** [koňakə], **quilo** [kilu], **quilómetro** [kilomətru]

Pozn.: O jiné možné výslovnosti **que, qui** a o výslovnosti **qua, quo** bude pojednáno u dvojhásek.

R: • Má více výslovností. **Uprostřed slova** po souhláskách (*l, n, s*), na **začátku slova** a *r* se vyslovuje buď jako **vícekmitové r**, které se realizuje podobně jako české, ale s větším počtem kmitů jazyka, nebo jako **vícekmitové r zadopatrové**, jehož výslovnost se podobá až českému [ch]. Především v současné lisabonské výslovnosti a mezi mladší generací se upřednostňuje tato druhá realizace vícekmitového *r* (v našem fonetickém přepisu rovněž [rr]). Srovnejte obě výslovnosti podle nahrávky.

rato [rratu], serra [serrã], guerra [gerrã], melro [meľru], roda [rrodã], carro [karru]

- V ostatních případech, tj. zejména **na konci**, se vyslovuje přibližně jako české *r* (naopak spíše se zmírněním kmitů). Na konci slov někdy zazní téměř jako slabě znějící [ř] (jde o novodobý jev).

Praga [pragã], caro [karu], dar [dar], ver [vɛr], fazer [fazɛr]
horror [ɔrrɔr]

- S: • Jako české [s] se vyslovuje na **začátku** slova, uprostřed slova **po jině souhlásce** a dále psané *ss*:

sala [salã], salsa [salsã], osso [ɔsu], russo [rrusu], assar [asar]

- Mezi **dvěma samohláskami** se *s* vyslovuje vždy jako [z]:

vaso [vazu], asa [azã], mesa [meʒã], Teresa [tɔrɛʒã]

- Na **konci slov a před neznělou souhláskou** (tj. *f, [k], p, [s], t*) se vyslovuje jako [š]:

Paris [pariš], mês [meš], costa [košta], bosque [boškã], Bósforo [bošfuru], vespa [vešpã], nascer [našɛr] (nebo v méně korektní výslovnosti [našɛr])

- Před **znělými souhláskami** (*b, d, g, l, m, n, r, v*) se vyslovuje jako [ž]:

Lisboa [ližboã], lesma [ležmã], desde [deždã]

- X: • V portugalštině má různé výslovnosti, většinou se však vyslovuje jako [š]:

México [mešiku], puxar [pušar], coxa [košã], xarope [šaropã]

- V odborných slovech latinského a řeckého původu často jako v češtině [ks]:

tórax [toraks], fixar [fiksar], tóxico [toksiku]

- V některých slovech latinského původu jako [s]:

máximo [masimu], próximo [prosimu]

- Z: • Na **počátku a uprostřed slova** se vyslovuje jako české [z]:

zero [zeru], azar [azar]

- Na **konci slova** se vyslovuje jako [š]:

noz [noš], luz [luš], paz [paš]

Pozn.:

K: V portugalské abecedě neexistuje. Vyskytuje se pouze v cizích slovech (viz dále). Jak bylo výše uvedeno, jako [k] se vyslovuje *e* před *a, o, u* a před **souhláskou** a dále často spojení *qu* před *e, i*.

W: Vyskytuje se pouze v cizích slovech.

PORTUGALSKÁ ABECEDA

Portugalská abeceda má 23 písmen:

písmeno	portugalsky	výslovnost	písmeno	portugalsky	výslovnost
a	á	[a]	n	ene	[enɐ]
b	bê	[bɛ]	o	ó	[o]
c	cê	[sɛ]	p	pê	[pɛ]
d	dê	[dɛ]	q	quê	[kɛ]
e	é	[e]	r	erre	[errɐ]
f	efe	[efɐ]	s	esse	[esɐ]
g	guê	[gɛ]	t	tê	[tɛ]
h	agá	[aga]	u	u	[u]
i	i	[i]	v	vê	[vɛ]
j	jota	[žota]	x	xis	[šiš]
l	ele	[elɐ]	z	zê	[zɛ]
m	eme	[emɐ]			

CVIČENÍ - EXERCÍCIOS

1. Rozlišujte mezi výslovností **A** v přízvučné slabice a redukovaným **A**. Každé slovo si nejprve poslechněte, pak opakujte.

lata, pata, sala, batata, banana, falar, Praga, mala, pirata, partida, vida, matar, Malangatana, Matalana, fava, gata, capa, parar, mata

2. Současně s nácvikem výslovnosti samohlásky procvičujte výslovnost portugalských souhlásek.

malha, sal, sul, amar, amarrar, cara, chapa, caçar, Báltico, casaca, vale, castanha, girafa, gema, jurar, cachaça, largar, passar, raça, assar, asa, jarra, África, casa, çaça, lulas, Xanana, fábrica, caravana, praça, ilha, chapa, batatas, bananas, gatas, China

3. Procvičujte výslovnost E a) zavřeného, b) otevřeného, c) redukovaného.

- a) ser, pelo, fazer, ter, ver, mês, vêm
 b) pé, café, fé, ela, vela, janela, pedra, belo, rapé, Elba
 c) Algarve, bode, vale, menino, semana, sabe

4. Rozlišujte E zavřené [ɛ], otevřené [e] a redukované [ɐ].

peso, beleza, sede – seda, ele, meses, nascer, ser, parecer, querer, pequeno, selo, zero, mel, careca, besta, vespa, desde, mesmo, América, ela, pés, meninas, alegre, parede

5. Procvičte výslovnost O a) otevřeného, b) zavřeného, c) redukovaného.

- a) pó, sol, pólo, ló, mó, móvel, roda
 b) cor, cores, moça, mosca, professor, jogo
 c) pano, alvo, acho, aço, voar, jogar

6. Rozlišujte O zavřené [ɔ], otevřené [o] a redukované [u].

Porto, horta, bravo, bolo, Moscovo, rosa, carço, solo, vôo, por – pôr, pode – pôde, os, bolota, valor, sol, Lobito, óbito, vulto, dólar, dor, volume, como, sopa, sorte, flor, fósforo, pássaro, só, frigorífico, gato, osso – ossos

7. Soustředte se opět na správnou výslovnost souhlásek těchto slov a spojení.

a) xadrez, voz, lápis, fuzil, asno, salto, saltar, vespa, javali, próximo, luxo, circo, química, desde, hotel, zero, peso, que, júri, bosque, azar, asa, brasa, puxar, sal, aço, cabeça, jurar, arame, ritmo, fazer, serra, milho, farinha, gripe, hoje, máquina, triste, tristes, cesto, pasta, caco, cravo

b) V pomalém a rychlém tempu: chá preto, verde pinho, cozinha portuguesa, carro caro, cerveja checa, tosta mista, charutos cubanos, castelo alto, anel azul

8. Naučte se vyslovovat tato zeměpisná jména.

1. Alemanha, 2. Marrocos, 3. Brasil, 4. Guiné, 5. Espanha, 6. Portugal, 7. Lisboa, 8. Madrid, 9. Bruxelas, 10. Praga, 11. Tejo, 12. Moscovo, 13. África, 14. América, 15. Maputo, 16. Amazonas, 17. Paris, 18. Açores, 19. Roma, 20. Nilo, 21. Elba

Jejich překlad si ověřte v klíči.

9. Zopakujte si všechna předchozí cvičení, ale nejprve se pokuste vždy vyslovit správně každé slovo sami (v případě otevřeného a zavřeného E, O se u cvičení 4 a 6 podívejte na fonetický přepis v klíči), a potom teprve si výslovnost zkontrolujte podle nahrávky.

10. Najděte si ve slovníku, jaký význam mají v češtině následující slova. Některá mají i více významů (viz klíč).

1. nota [nota], 2. cobra [kobra], 3. hora [ora], 4. café [kafe], 5. copa [kopa], 6. carta [karta], 7. vila [vila], 8. cigarro [sigarru], 9. pasta [pašta], 10. pardal [pardal]

Pozor na tzv. zrádná slova, jejichž zvuková podoba odpovídá českému slovu, ale jejichž význam je jiný. Některá slova jsou „nebezpečná“ (portugalské slovo bunda [bunda] znamená zadnice), jiná naopak „nevinná“, ač „nebezpečně“ znějí (např. curva [kurva] znamená zatáčka).

11. a) Ověřte si podle klíče, zda jste správně odhadli, co znamenají následující slova.

1. tigre, 2. cinema, 3. quilo, 4. bota, 5. castelo, 6. mar, 7. vinho, 8. negro, 9. chocolate, 10. museu, 11. cacau, 12. rosa, 13. cidade, 14. concerto, 15. ópera, 16. sala, 17. floresta, 18. flor, 19. ténis, 20. carta, 21. sistema, 22. programa, 23. vírus, 24. serra, 25. monte, 26. porto, 27. mapa, 28. túnel, 29. classe, 30. cavalo, 31. número, 32. conhaque, 33. pólo, 34. pólo

b) Ověřte si význam následujících slov s drobnou pravopisnou odlišností od češtiny.

1. carnaval, 2. sal, 3. grama

12. Napiště cvičení 1–5 podle nahrávky.

13. Přečtěte si následující slova (všimněte si označení přízvuku) a potom je napište podle nahrávky.

a) Přízvučná samohláska označená znaménkem ostrým: café, ténis, túnel, fábrica, válido, lápis, máquina, vírus, África, ópera, América, fósforo, pássaro, frigorífico, árvore, rápido, pólo, Bélgica

b) Přízvučná samohláska označená zaménkem složeným: pôr, mês, pólo

c) Dosud neuvedená slova (viz klíč): terra, avenida, livro, casaco, futebol, disco, loja, carne, bilhete, jogo, partir, parque, torre, folha, papel, checo, viver, clima

14. Naučte se portugalskou abecedu (viz str. 21) a hláskujte své jméno a jména svých přátel.